

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה"
 ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש
 למגידי שיעור "דף היומי"
 חתום סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה רודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 902

מסכת בבא קמא צ"ו - ק"ב ♦ אהלות ו', ד' - ו', ו'

בס"ד, א' אלו תשע"ו

השבוע בגליון

- ♦ תשלום עבור חפץ שלא הוזמן
- ♦ מכירת ספר תורה עם סטלי כמהודר
- ♦ מצוות ביקור חולים, מקורה ודיניה
- ♦ בית החולים שייסד רבי עקיבא איגר זצ"ל
- ♦ מצווה לסייע בידי החולה לשוב בתשובה

- ♦ המועד לחבירו גביע כסף מפואר
- ♦ ההבדל בין "גרמא" ל"גרמי"

- ♦ נרות החלב של כנסיית נהראיוב
- ♦ תרומת מעיל לספר תורה
- ♦ מדוע מותר לצלם אנשים במצלמה?
- ♦ הנפקת מדליית כסף
- ♦ כיצד נשתמרה דמותו של החכם צבי?

דבר העורך

לתפוס מטאטא

"במה מתים?"

אלו היו שני מיילים שאמר אדם גדול למי שעתידי היה להיות גם הוא אדם גדול.

בעיר ממל, עיר נמל בליטא על חוף הים הבלטי, התמקם אברך צעיר ונמרץ לפני כמאה וחמישים שנה והחל לעסוק במסחר. בעודו חתן נפטר חמיו, עול הפרנסה הוטל על שכמו והטה את חייו למסלול שונה משתכנן. עתה היה ראשו ורובו בחיי המסחר בממל, להביא טרף לבני המשפחה.

ביום מן הימים נראה הסוחר הצעיר טרוד עד מאד. אותו יום לא עסק במסחרו אלא הלך הנה והנה. הלך ולא שב אל חיי המסחר. הוא נטש הכל ושיקע עצמו בלימוד תורה ומוסר באופן יוצא דופן. חודשים אחדים אף הסתגר בעיירה סלבוודקא, ואחר כך יצא למסע בקהילות יהודיות, הקים בתי מדרש ללימוד גמרא עם מוסר, ולימים הקים ישיבה אשר שמה ושמו כרוכים בצוותא עד עצם היום הזה - נובהרדוק.

רבי יוסף יוזל הורביץ, הסבא מנובהרדוק.

לימים סיפרו תלמידיו על שתי המיילים שחוללו מהפך בנפשו הסוערה.

באותו יום הוא פגש את אחד מראשוני תנועת המוסר. הסוחר הצעיר רכן בירתת כבוד אל הנכבד אשר נקלע אל זוכנו ושאל:

- "במה חיים?"

דף צ/ב האי מאן דגזל נסכא מחבריה

נרות החלב של כנסיית נהראיוב

מדין תורה, הגוזל חפץ חייב להשיבו לבעליו, ואינו רשאי לשלם את תמורתו כל עוד החפץ קיים. אולם, אם לאחר הגזילה נעשה שינוי בחפץ, קנה אותו הגזלן ב"שינוי" שאירע בו, ואינו חייב לבעליו אלא את דמיו.

לא כל שינוי בחפץ גורם לגנב לזכות בו, כי אם שינוי מהותי בלבד, כגון זה המוזכר בסוגייתנו, שהגנב התיך מטבעות כסף גנובים. שינוי זה נחשב כמהותי, למרות שניתן לשוב ולצקת מטבעות כסף ממתכת זו, מאחר שצורתם המקורית והמדוייקת לא תושב להם לעולם, וכך גם פוסק השולחן ערוך (ח"מ סי' ש"ס סעי' ו'). מהלכה זו גם השליכו הפוסקים לגבי נידון שונה לחלוטין - שימוש בחפצי חולין לתשמישי קדושה.

תרומת מעיל לספר תורה: בעל האגודה, בספרו על מסכת מנחות (כב/א אות ג') כתב, שאדם שמבקש לתרום מעיל לספר התורה אינו רשאי לייצר מחדש שימש לצרכי חולין, כפי שבבית המקדש לא הסיקו את אש המזבח בעצים ששימשו לצרכי חולין. דין זה אמור גם לגבי שאר תשמישי קדושה (רמ"א בשו"ע או"ח סי' קמ"ז סעי' א').

אלא שבעל החוות יאיר (סי' קס"א) כתב, כי אם יחתכו את הבד ששימש לצרכי חולין ויתפרוהו מחדש, שוב אין הוא נחשב כאותו בד, אלא פנים חדשות באו לכאן ומותר לתפור ממנו מעיל לספר תורה. המהרש"ם מבערזען (שו"ת ח"ד סי' מ"ו) מחזק את דבריו על פי דברי סוגייתנו, בה מוכח, כי שינוי ניכר בצורתו של חפץ מקנה לו שם חדש, למרות שהחומר הגולמי ממנו עשוי החפץ נותר כשהיה. כך גם פוסק המשנה ברורה להלכה (סי' קמ"ז ס"ק י"ג).

בתשובתו גם דן המהרש"ם בשאלה שהופנתה אליו מאת בני העיר נהראיוב, שבמחסן הכנסיה שבה נותרה כמות גדולה של שאריות נרות חלב שהודלקו בכנסיה. אחד מיהודי העיר רכש מן הכומר את שאריות החלב, ולאחר שעירבן בחלב נוסף הוא התיך את החלב ויצר ממנו נרות חדשים. מורי הצדק של העיר באו במבוכה, האם רשאים הם להתיר לבני עירם לרכוש נרות אלו לצורך הדלקת נרות שבת ויום טוב, שהרי בחלב זה נעשה שימוש לצרכי חולין, והדלקת נרות שבת היא מצווה.

המהרש"ם הכריע, כי מאחר שאריות החלב הותכו, הרי פנים חדשות באו לכאן, והשימוש בהן מותר [עיי"ש שמבאר מדוע גם בטל איסור ע"ן]. אולם, החתם סופר (שו"ת או"ח סי' מ"ב) כתב בעניין זה, שהמחמיר תבוא עליו ברכה.

צעילוי נשמת

ר' **אריה יהודה ליב יפה** ז"ל

ב"ר יצחק ז"ל

נלב"ע ב' באלול תשכ"ו

תנצב"ה

הונצח ע"י בניו **דוד ושלמה יפה** שיחיו - פ"ת

צעילוי נשמת

מרת **דבורה הפטקה** ע"ה

ב"ר ישראל ז"ל

נלב"ע ה' באלול התשנ"ט

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

מרת **צפורה הויזמן** ע"ה

ב"ר יחיאל ז"ל

נלב"ע ה' באלול תש"ע

תנצב"ה

הונצחה ע"י בעלה ידידנו הר"ר **שמואל הויזמן** ומשפחתו שיחיו

לעילוי נשמת

ר' **משה שניצר** ז"ל ב"ר מנחם מנדל ז"ל

נלב"ע ג' באלול תשס"ז **תנצב"ה**

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

נר ה'
נשמת
אדם

דף צ"ב/דוד ושלמה מצד אחד

מדוע מותר לצלם אנשים במצלמה?

סוגייתנו מספרת, שכבר בימי קדם נהגו להנציח אישים דגולים על גבי מטבעות. כך בימי דוד ושלמה, וכך גם בימי אברהם ויצחק אבותינו שהונצחו על גבי מטבעות. בעלי התוספות (ד"ה מטבע של אברהם אבינו) מבארים, שלא חקקו את דמויותיהם על גבי המטבעות, שהרי אסור לעשות צורת אדם, אלא שמותיהם בלבד היו חקוקים על גבי המטבעות.

מקור איסור עשיית צורת אדם גם אם עושים זאת לנוי, נלמד מהפסוק (שמות כ"ב) "לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב" (ר"ה כד/ב, רמב"ם הל' עכו"ם פ"ג הל' י', חינוך מצווה ל"ט). ומבאר הרמב"ם שטעם האיסור הוא כדי שהרואים לא יטעו לחשוב שהצורות נועדו לצורך עבודה זרה.

אלא שנחלקו הראשונים (שם) באילו אופנים אסור לעשות צורת אדם. לדעת הראב"ד (שם) והרמב"ן (עי' טור י"ד ס' קמ"א) אסור לעשות צורת אדם הן בצורה בולטת, הן בצורה שוקעת והן בצורה שווה, כגון ציור, אך **המוצא** צורת אדם רשאי להחזיקה, כל עוד אין זו צורה בולטת. לעומת זאת, לדעת הרמב"ם (שם) גם איסור עשיית צורת אדם לא נאמר אלא לגבי צורה בולטת בלבד, אך אין איסור לעשות צורת אדם שקועה או שווה. למרות שנפסק להלכה (שולחן ערוך שם סעי' ד') כדעת הרמב"ם, כתב הט"ז, שאין להקל בזה ויש להימנע מעשיית צורת אדם בכל אופן שהוא.

הנפקת מדליית כסף: בימי של בעל שאלת יעב"ץ (שאילת יעב"ץ ח"א ק"ע) התמנה הגאון רבי אלעזר מבראד זצ"ל לכהן פאר כרב העיר אמשטרדם. אחד מתושביה היהודיים של העיר החליט לציין את המאורע באופן חגיגי במיוחד, על ידי הנפקת מדליית כסף שעליה דמות פניו של הרב החדש. כאשר המדליה הגיעה אל בעל השאלת יעב"ץ הוא "נרתע למראה עיניו", למרות שנפסק להלכה (שו"ע שם סעי' ז'), שאיסור עשיית צורת אדם אינו אלא בעשיית **אדם שלם**, אך פרצוף בלבד מותר לעשות, אולם הוא החמיר בזה, בעקבות דעת הסמ"ג וראשונים נוספים הסוברים שאף פרצוף אדם בלבד אסור לעשות, וכן דעת הט"ז (שם ס"ק ט"ו). [זאת, ועוד: היעב"ץ גם מצייין, כי לדעתו גם המתירים לחקוק פרצוף פנים בלבד, אין היתר זה אלא לעשיית ראש גולמי ללא צורת הפרצוף לפרטיו, ועיי"ש שהוכיח כן מתוס' בסוגייתנו]. בסיום דבריו מצייין בעל שאילת יעב"ץ בסיפוק, שבסופו של דבר המדליה נגנזה על פי הוראתו של מלך הולנד, שראה בדבר משום פגיעה מסויימת במעמדו הרם.

כיצד נשתמרה דמותו של החכם צבי: אביו של היעב"ץ, החכם צבי, אף החמיר על עצמו באופן מיוחד ולא נתן אף לצייר את דמות פניו. בנו מתאר זאת בהתרגשות, כשהוא מספר על "החסיד האמיתי, אבא מרי, רבינו הגדול המקום יאה בעזרו, לעד יעמוד זכרו, ולא ידעך נרו", שנשע לבקר את קהילת הספרדים בלונדון, "ועשו לו כבוד גדול לא נשמע דוגמתו... והביאוהו באניית מלכות בשמחה ובששון..."

בני הקהילה ביקשו מצייר מעולה שיצייר את זיו פניו של החכם צבי, שהרי דעת רוב הפוסקים שאין כל איסור בציור זה, אך הוא "מרוב חסידותו וקדושתו ופרישותו" לא הסכים לכך. אולם, בני הקהילה לא התאפקו והצייר המוכשר צייר את זיו פניו בחריצות מופלאה ובכישרון נדיר, עד שבנו כתב כי "אור פניו לא נפל ולא נחסר מאומה כמעט רק נשמת רוח חיים, והוא נחשב יקר הערך מאד למכיריו".

צילום במצלמה אינו נחשב מעשה: דעתו של הט"ז, שאין לעשות צורת אדם גם אם אין היא בולטת או שוקעת, עוררה את הפוסקים לדון אם מותר לצלם אנשים, שהרי למרות שתמונה אינה בולטת ואינה שוקעת, לדעת הט"ז גם באופן זה אין להתייר. טעם יפה להקל בכך כתב הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א (תשובות והנהגות ח"ג רס"ג) המבאר, כי איסור עשיית צורת אדם הוא דווקא על ידי מעשה בלבד ולא בדרך גרמא. ומאחר שהצילום נעשה על ידי חשיפת סרט הצילום לקרני האור הנחרטים בו, אין זה נחשב כמעשה בידיים. ואכן, הוא מצייין, כי למעשה אין נוהגים להחמיר בכך, ואין חשש איסור בצילום אנשים.

עם זאת, ידוע על גדולי ישראל שהקפידו שלא יצלמו מפאת עניינים קדושים וגבוהים על פי הקבלה, ומסופר על רבינו בעל הקהילות יעקב, שבתקופת שירותו כחייל בצבא הרוסי, ציירו מאן דהוא, והסטיפלער שילם במנת לחמו היומית כדי לרכוש את הציור ולהשמידו (תולדות יעקב, עמ' ל').

דף צח/א הזורק מטבע של חבירו

המועך לחבירו גביע כסף מפואר

אדם שהכה נמצאות בפטיש בגביע כסף מפואר של חבירו עד שצורתו נטשטה לחלוטין והגביע הפך לגוש מתכת שטוח, נתבע על ידי חבירו לשלם את מחיר הגביע, ככל מזיק שחייב לשלם את דמי נזקו. אולם, מדברי הפוסקים עולה, כי הדבר אינו פשוט כלל, ויש הסוברים שהמזיק פטור מכל תשלום, כפי שיבואר להלן. כפי שלמדנו לעיל (א/ס) "**גרמא** בנזקין פטור". כלומר: המזיק את חבירו בצורה עקיפה, אף שהוא חייב בדיני שמים, ואף פסול לעדות עד שישלם את הנזק (מאירי שם), מכל מקום, אין ניתן לכופו בבית דין לשלם. ואילו בסוגייתנו (צח/ב, ק/א) נחלקו התנאים אם המזיק ב"**גרמי**" חייב, ולהלכה נפסק כדעת המחייבים (שולחן ערוך חו"מ סי' שפ"ו סעי' א').

ההבדל בין "גרמא" ל"גרמי": גדולי הראשונים והאחרונים טרחו לבאר את ההבדל בין "גרמא" ל"גרמי". לדעת הריצב"א (ב"ב כב/ב תוס' ד"ה זאת), אין הבדל מהותי בין מקרי נזק שהוגדרו על ידי חז"ל כ"גרמא" לבין אלו שהוגדרו על ידם כ"גרמי", ובכל המקרים הנכללים בהגדרות אלו המזיק גרם את הנזק באופן עקיף. אלא שחז"ל תחמו מקרים מסויימים שהזיקם מצוי, וקנסו את המזיק באופנים אלו, כדי שלא

שניהם הבינו את השאלה. כסף מנלן?

הנכבד רכן כנגדו ושאל:

- "במה מתים?"

שניהם הבינו את התשובה. עם מה נעלה לעולם האמת?

התשובה הנוקבת הכתה שורשים מהירים ביותר בנפשו הרחבה שכבר היתה חרושה לקבלת הדברים, ובערבו של יום הוא קיבל את החלטת חייו, אשר לימים התבררה כהחלטת חייהם של אנשים רבים מאד, שבלעדיו לא היו מגיעים ולא היו משיגים את דרגתם הרוחנית.

שניהם ידעו כי על האדם לכלכל את גופו ואת בני משפחתו בעולם הזה, ושניהם ידעו כי בלי ממון אי אפשר לעשות זאת.

נה במידה ידעו שניהם כי על האדם לכלכל את נפשו ואת נשמתו בעולם הזה, ושניהם ידעו כי בלי תורה אי אפשר לעשות זאת.

סדר עדיפות, זו היתה נקודת הדיון. על איזו כף להטיל את המשקל.

הכף ההיא הוכרעה באופן שהיה למעשה המסופר מדור לדור. כל אחד יכול להכריע את הכף שלו. להעביר את נקודת המשקל. אין מדובר על מספר השעות אלא על הדגש.

אמת, כי זו השעה הראוייה לכך, ימי הרחמים והסליחות, ואנו זקוקים לרחמים ולסליחות גם יחד. ברם, עלולים להתנגב ללבו של אדם רגשות בושה, כביכול אין זה ראוי והוגן לנקוט בצעדים אלה בדיוק עכשיו. רגשות אלה אנושיים הם, טבעיים ומובנים, ובדרך כלל אינם נובעים ממניעי דחייה אלא מתוך בושה פנימית: "היכן-הייתה-עד עכשיו?", האם נאה לפתע לפני יום הדין לתפוס בדרך אחרת, כביכול צדיק אני?

ובכן, הגאון רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, נגע בנקודה זו גופה, וביקש מתלמידיו לדחות מלפניהם תחושות כגון דא, וכה שח:

במקום מגורי ברוסיה חוקי העזר העירוניים כפו על כל בעל בית לפנות את השלג שנערם מפתח ביתו עד הרחוב. שוטרים סובבו ובלשוו כדי לרשום תלונה לרשלים שבין בעלי הבתים, וכאשר בעל בית שלא מילא את חובתו ראם ממרחק - אץ רץ, אחז במטאטא שבחצר ביתו והחל לנקות במרץ.

הכי לא ידע השוטר כי הלה תפס במטאטא רק למראהו - ידע!

הכי לא ידע בעל הבית כי השוטר יודע זאת? - ידע גם ידע!

ובכל זאת, בדרך כלל השוטר היה מעלים את עיניו מפני שהמנקה הוכיח רצון ולא הפגין אדישות, וגם מפני שבסופו של תהליך השביל שלפני אותו בית היה נקי למשע...

★ ★ ★

ראויים הימים האלה וטובה השעה להצטרף למעגל קובעי העיתים לתורה.

האדישות אינה יכולה להוסיף מאומה. אדרבה, המצטרף והמתאמץ מוכיח כי הוא מעריך את חשיבותם של הימים הללו ומבין את משמעותם.

יהודי יקר! לבידור שיעור התורה הקרוב לאיזור מגורייך, הנך מוזמן לפנות למוקד הארצי של מאורות הדף היומי: 03-5775333.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פסק: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף צ"ב/ב מטבע של אברהם אבינו

זקן לבן במטבע של כסף

בעלי התוספות בסוגייתנו (ד"ה מטבע) מבארים שבמטבעות שהונפקו לכבוד דוד ושלמה ואברהם ויצחק לא חקקו את דמותם כי אם את שמותיהם, שהרי אסור לצור צורת אדם. בעל רב פעלים בסוגייתנו כותב, כי לגבי המטבע של אברהם ויצחק אבותינו, חובה לפרש כן, שהרי כידוע, קלסתר פניהם של אברהם ויצחק היו זהים ומלבד שערו הלבן של אברהם, דבר לא הבדיל ביניהם. מעתה, ודאי שלא יתכן שחקקו את דמויותיהם על גבי מטבע, שהרי אין כל אפשרות לצייר זקן לבן או שחור במטבע של כסף...

דף צ"ט/ב לעכר מוחך

שימור הכישרון בשיאו

בסוגייתנו מובא שכאשר רב חמא בר גוריא אמר סברא שלא הוטבה בעיניו של שמואל,

יהא העולם הפקר ומקרים אלו מכונים "גרמי". [אולם, ישנם ראשונים הסוברים שזקנים המכונים "גרמי" הם נזקים הנעשים באופן מיידי; עיי' תוס' שם ורמב"ן קונטרס דינא דגרמי ובש"ך חו"מ סי' שפ"ו שהאריך בהגדרת "גרמי"].

לדעת הרמ"א (שולחן ערוך חו"מ סי' שפ"ו סעי' ב'), המקרה המובא בסוגייתנו שאדם ששיטח את צורתה של מטבע של חברו פטור מתשלום, הרי זה משום שמקרה זה מוגדר כ"גרמא", מאחר שמתכת הכסף אשר ממנה עשויה המטבע לא נחסרה מאומה, ואילו העובדה שבעליה מנוע מלהשתמש בה כמטבע אינה אלא "גרמא" (עיי' שולחן ערוך שם סעי' ג' שחולק על כך וסובר שחייב מדינא דגרמי).

עתה, נשוב לגביע הכסף המפואר שנמחץ לחלוטין תחת מהלומות הפטיש ונתבונן, אם ניתן להשוותו לאדם שהרס את צורת מטבע הכסף של חברו. מצד אחד יכול המזיק לטעון, וכך סובר בעל צפנת פענח (הביאו בעל ים של שלמה ב"ק פ"ט סי' י"ז), כי מאחר שעיקר שווים של כלי הכסף הוא ערך המתכת, פטור המזיק, שהרי ערך המתכת לא ניזוק כלל ועיקר, ואילו טרחת האומן להשיב את צורת המתכת לקדמותה נחשבת כ"גרמא", כפי שהמשטח את צורתה של מטבע כסף אינו חייב בהוצאות האומן שישלב לה את צורתה המקורית.

מצד שני (ש"ך חו"מ סי' שפ"ו ס"ק ז'), לכאורה, יש לחלק בין שני המקרים. שכן, צורת המטבע נועדה כדי לשמש סימן היכר איזו מטבע לפנינו, אך מהות המטבע היא משקלה, והשחתת הצורה אינה נחשבת כנזק מהותי. לעומת זאת, עיקר מהותם של כלי כסף הוא צורתם ויעודם ככלי, והמזיק שאיבד את צורתם חייב בתשלום.

דף ק/ב צבעו כאור

תשלום עבור חפץ שלא הוזמן

במשנתנו נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה, לגבי אדם שסיפק עצים לנגר, וביקש ממנו לעשות לו כסא מהם, והנגר טעה ועשה ספסל מעצים אלו, אם על הנגר לשלם לבעל העצים את דמיהם ולהשאיר את הספסל אצלו, או שמא על בעל העצים ליטול את הספסל ולשלם לנגר תשלום מופחת בלבד [הוצאות, או דמי שבחו של הספסל - הנמוך מבין השניים]. אולם, לכל הדעות, כאשר הנגר יצר את החפץ שהזמין הלקוח, אך עשאו מכוער, אין הבעלים רשאי לדרוש את דמי העצים, אלא יטול את החפץ וישלם לנגר תשלום מופחת, וכך נפסק להלכה (רמב"ם הל' שכירות פ"י ה"ד, ש"ע חו"מ סי' ש"ו ס"ג). [לגבי חישוב התשלום המופחת נחלקו הראשונים בדבר (עיי' טושר"ע שם ו"נתיבות המשפט" בש"ע שם, ועיי' "משפט שלמה" סי' ל"א)].

מקרים מעין אלו, שבעל מלאכה אינו עומד בתנאי החוזה שסוכם עמו, מתרחשים חדשים לבקרים, אך יש לדעת, כי לא בכל מקרה רשאי מזמין העבודה לטעון "אין זו העבודה שסיכמנו עליה" ולהפחית בתשלום התמורה.

מכירת ספר תורה עם תלאי כמהודר: מעשה בנדבן שרכש יריעות מהודרות ומסרן לסופר סת"ם, שיכתוב עליהן ספר תורה מהודר. כאשר הושלמה המלאכה נמסר ספר התורה לידי הנדבן כאשר באחת מיריעותיו היה חור, שעליו הודבק קלף חדש. הסופר סיפר שהוא טעה בכתיבת אחד משמותיו של הקב"ה, ועקב כך הוא נאלץ לגזור את מקום הטעות ולהדביק במקומה קלף חדש. עתה, תבע הנדבן שהסופר יכתוב עבורו יריעה חדשה, שהרי זו אינה "מהודרת".

המהר"י אסאד (שו"ת יהודה יעלה ח"ב סי' רצ"ב), שבפניו הוצגה השאלה, קבע שהסופר אינו מחוייב למלא את דרישת הנדבן. שכן, אדם המזמין עבודה אצל סופר, יודע שכדרך בני אדם עלולות להתרחש טעויות פה ושם (שו"ת הרשב"א סי' אלף נ"ו), ומראש הוא מוחל עליהן ועל ההוצאות הכספיות שיגרמו לו בעטיין. לפיכך, יש להתייחס אל הסופר כמי שמילא את מחוייבותו, שהרי הוא עמד בסיכום ועשה את מלאכתו נאמנה, ככל שבן אנוש מסוגל להוציא מתחת ידו (עיי' שו"ת בנין ציון סי' קס"ד שנתפסק האם אמנם הסופר פטור).

אולם, האחרונים מבארים כי ניתן לזקוף טענה זו לזכות הסופר, אך ורק כאשר הוא נשכר לכתוב על יריעות של מזמין העבודה. אך הרוכש ספר תורה אצל סופר, רשאי לדרוש ממנו לכתוב יריעה חדשה, במקרה כגון זה, מאחר שלא סוכם ביניהם שהתשלום יהיה תמורת מלאכתו של הסופר, אלא תמורת רכישת ספר תורה מהודר, וככזה עליו להיות מושלם (שו"ת פתחי חשן שכירות פרק י"ג, מ"ד).

דף ק/א ילכו זו ביקור חולים

מצוות ביקור חולים, מקורה ודיניה

חז"ל בסוגייתנו דורשים מהפסוק (שמות יח/כ) "והודעת להם את הדרך ילכו בה", כי מצוה על בן גילו, היינו: בן מזלו (ר"ן נדרים לט/ב) של החולה לברקרו, למרות שהוא נוטל אחד משישים מחוליו. לדעת רבים מהראשונים ביקור חולים הוא מצוות עשה מדאורייתא (רבינו יונה ברכות פ"ג ועוד). אולם, לדעת הרמב"ם (הל' אבל פ"י י"ד הל' א') זו היא מצווה מדרבנן, ששרשיה במצוות "ואהבת לרעך כמוך". כלומר, נצטוונו מן התורה לגמול חסד עם הזולת, אך ציווי זה אינו מגדיר פעולות מדוייקות ומעשים ספציפיים שיש לבצע, וחז"ל הם שקבעו והגדירו פעילויות מסויימות כמצווה, ובכך קבעו את גדרי החיוב והפעולה שיש לנקוט כדי לסייע לחולה.

[האם העוסק בביקור חולים פטור באותו זמן מעשיית מצוות אחרות? הגאון רבי גדליה נדל זצ"ל (קונטרס אחרון סי' ד ס"ק י"א) מדגים הלכה למעשה את ההשלכות ההלכתיות הנגרמות מקביעת חז"ל את ביקור החולים כמצווה בפני עצמה. כידוע, "העוסק במצווה פטור מן המצווה". והנה, בימי חייו היהודי מקיים מצוות אין ספור. כאשר הוא אוכל, הוא שומר על גופו, כאשר הוא מלביש את ילדיו הוא גומל עמם חסד

לעילוי נשמת

מרת מלכה קרופניק ע"ה

ב"ר משה ז"ל נלב"ע א' באלול תשי"ט

תנצב"ה

הונצחה ע"י ידידנו הר"ר אריה ישראל שכטר שיחי'

לעילוי נשמת

ר' אפרים אהרונוף ז"ל

בן מרת מיכל ע"ה נלב"ע ל' באב תשי"ב

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת שרה אדלר ע"ה

ב"ר שמואל ז"ל נלב"ע א' באלול תשנ"ו

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידנו הר"ר שמואל אדלר הי"ו

לעילוי נשמת

הר"ר חיים הילל ז"ל

ב"ר שמואל ז"ל נלב"ע ה' באלול התשנ"ב

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר אלתר רוזנבוים ז"ל

ב"ר דוד ז"ל נלב"ע א' באלול תשס"ט

מרת שרה יהודית רוזנבוים ע"ה

ב"ר חיים שמעון זומר ז"ל נלב"ע ב' באלול תשכ"ח

מרת חיה רחל הבר ע"ה

ב"ר דוד צבי ז"ל נלב"ע ג' בתשרי

תנצב"ה

הונצחה ע"י משפחות הבר ורוזנבוים שיחיו

התבטא שמואל ואמר "לעכר מוחך". התבטאות זו שנראית לכאורה חריגה בחריפותה, אומר היעב"ץ בסוגייתנו, אינה אלא הערה חינוכית, שמוטב לו להקפיד ולומר סברות ישרות ונכונות, שאם לא כן, בהירות מחשבתו עלולה להיפגם.

"התחברתי והרגשתי את מתיקות התורה"

בדרך, בבית, בעבודה,
24 שעות ביממה
מתחברים לשיעור
המרתק

להאזנה חייגו:

073-2951342

למסכת הנלמדת הקישו 1

בעלות שיחה רגילה

וכן הלאה. האם נאמר, שבכל אותם רגעים הוא פטור מעשיית מצוות אחרות? ודאי שלא. אך ורק בעת עשיית פעולה מסויימת שעליה נצטוונו במפורש, פטור מבצעה מן החובה לקיים מצוות אחרות. לפיכך, לו היה ביקור החולים ענף וחלק ממצוות גמילות חסדים, וחז"ל לא היו מגדירים את פעולותיה, העוסק בביקור חולים לא היה פטור באותה עת מעשיית מצוות אחרות. אולם, לאחר שחז"ל קבעו את ביקור החולים כמצווה בפני עצמה, קיים איפוא, גם לגביה הכלל של "העוסק במצווה פטור מן המצווה".

בית החולים שייסד רבי עקיבא איגר זצ"ל: גדולי ישראל הקפידו והידרו אחר קיום מצווה זו, המוטלת על כל אדם, כפי שכתב הרמב"ם (שם הל' ד') "ביקור חולים מצוה על הכל". על הגרע"א זצ"ל מסופר (ספר תולדות רע"א) שבתקופת כהונתו כרבה של פרידלנד, הוא נהג לבקר את כל חולי עירו בכל שבוע, וכאשר פשטה במדינה מגיפת דבר, הוא היה בודק את כל התינוקות שבעירו מידי שבוע כדי לוודא שהציבור מקפיד על ההיגיינה הנדרשת. על כך ועל פעולות נוספות למניעת התפשטות המגיפה, הוא קיבל את הוקרה מן הקיסר. לימים, כאשר התמנה לרבה של פוזנא, ומרוב טרדותיו נבצר ממנו לקיים את המצווה החביבה עליו, הוא שילם מכיסו את שכרם של שני אנשים, שביקרו את החולים בכל יום ודיווחו לו על מצבם. כעבור מספר שנים הוא גם יסד בעירו בית חולים.

אכן, החפץ חיים תמה בספרו (אהבת חסד ח"ג פ"א), מדוע אין מקפידים על מצווה זו המוטלת על הכל, וכבר לפני מאות רבות בשנים ייעץ תלמיד חכם ורופא ירושלמי (ספר ליקוטים מרבי רפאל מרדכי מלכי מחברת ב'), שמן הראוי להקים חברת "ביקור חולים" בכל עיר, כפי שמציין בעל ציץ אליעזר (ח"ה, רמת רחל, פ"ו אות ג'), שכמעט מן הנמנע לקיים מצווה זו בשלמותה, בפרט בעיר גדולה שרבים בה החולים, ועל כן, ראוי להקים חברת "ביקור חולים" שתקיים את המצווה בשליחות בני העיר.

יש לבקר את החולה ביחידות: השל"ה הקדוש כותב (ח"ב מס' פסחים) כי מצות ביקור חולים כוללת בתוכה מצווה בגוף, בנפש ובממון. בגוף - להתעסק בצרכי החולה. בנפש - להתפלל עבורו. בממון - לסייע בידו, אם הוא זקוק לכך. בספר לשון חכמים (ח"ב סי' כ"ה) אף מציין, כי ההולכים בשבת בבוקר לבקר את החולה ברוב עם, אינם יוצאים ידי חובת ביקור חולים, שהרי אינם יכולים להתפלל עליו בשבת, וכן, משום שהחולה אינו שופך את מר נפשו בפני ציבור. אלא, ראוי לבקר כאשר הוא בודד, ולהעניק לו את האפשרות להשיח את אשר על לבו.

מצווה לסייע בידי החולה לשוב בתשובה: מטבע הדברים, החולה מהרהר בליבו בדברי תשובה בשעת מחלתו (מאירי נדרים מ/א), ואף אמרו חז"ל (ילקוט שמעוני איוב רמז תתק"ט), ש"אין חולה עומד מחוליו עד שמוחלים לו כל עוונותיו". ואכן, כתב השל"ה (שם), שעל המבקר את החולה לעוררו להתוודות על חטאיו, שהרי אם מצווה לסייעו בצורכי גופו ובריאותו, ודאי שיש לסייע לצורכי נשמתו, וכפי שהורה החפץ חיים (שם), שהמבקר אצל חולה בעל אמצעים, שלא תרם צדקה וחסד כראוי, יזכיר לו לתקן דבר זה.

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר
בכל יום משנה אחת
הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: *3029

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

